

ÅRSPLAN FOR KRAGERUD BARNEHAGE

2026 – 2030

Forord

I henhold til Lov om barnehager skal hver barnehage utarbeide en årsplan for barnehagens innhold og organisering. Årsplanen viser hvordan vi jobber for å omsette rammeplanens formål og innhold til praksis, samt beskriver ULNA og den enkeltes barnehages strategier, verdier og satsningsområder.

Årsplanen er et arbeidsredskap for barnehagepersonalet og dokumenterer barnehagens valg og begrunnelser. Årsplanen kan gi informasjon om barnehagens pedagogiske arbeid til myndighetsnivåene, barnehagens samarbeidsparter og andre interesserte.

Planen gir informasjon om hvordan barnehagelovens bestemmelser om innhold (§ 2), barns rett til medvirkning (§ 3) og rammeplanen følges opp, dokumenteres og vurderes.

Årsplanen fastsettes i barnehagens Samarbeidsutvalg.

Barnehagen som pedagogisk virksomhet

Barnehagen er en pedagogisk virksomhet der samfunnsmandatet er å ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal tilby barn under opplæringspliktig alder et omsorgs- og læringsmiljø som er til barns beste. Dette skal gjøres i samarbeid og forståelse med barnas hjem.

Barnehageloven (<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>) Rammeplanen (<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan-for-barnehagen/>) og FN's barnekonvensjon (<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/fns-barnekonvensjon/id88078/>) er styrende dokumenter for den pedagogiske driften. Barnehagen er en pedagogisk virksomhet som reguleres av barnehageloven og en nasjonal rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver.

Barnehageloven §1 omtaler barnehagens formål og innhold. Den gir tydelige føringer for hva et barnehagetilbud skal inneholde. Den fastsetter barnehagens samfunnsmandat og hvilket verdigrunnlag barnehagen skal bygge på. Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag av allsidig utvikling. Barna skal få utfolde skaperglede, undring og utforskertrang. De skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Barna skal utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter. De skal ha rett til medvirkning tilpasset alder og forutsetninger. Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.

Rammeplanen for barnehager er en offentlig vedtatt læreplan som gjelder for alle barnehager i Norge. Den er en forskrift til barnehageloven som beskriver mer detaljert hva barnehagen skal innholdet og hvilket ansvar personalet har.

ULNA barnehagene

ULNA AS er en profesjonell barnehageaktør som drifter 24 barnehager i Norge. Barnehagene ligger på Sør- og Østlandet og i Fauske (Salten, Nordland). Barnehagene har variasjoner i forhold størrelse, konsepter, innhold og utforming. Fra 1. januar 2023 ble det innført et krav i barnehageloven om at hver privat barnehage skal være et selvstendig rettssubjekt. Kommunen blir tilsynsmyndighet. Det vil si at hver barnehage er sitt eget AS.

Vår visjon er: Vi griper barndommens muligheter!
Vår hovedsatsing er "Se meg- vær der for meg".

Vi skal gjøre barn robuste gjennom psykisk og fysisk helsefremmende arbeid. Som glødende engasjert samfunnsaktør gir vi barna det beste utgangspunktet for livsmestring. Satsingen innebærer målrettet jobbing med sosial utjevning, likeverd og inkludering. Alle barn skal bli sett, hørt, anerkjent og respektert.

BVO ULNA har i sin satsning «se meg, vær der for meg» samarbeidet med Barnas verneombud (BVO). Temaene de tar opp går hånd i hånd for å gi personalet kompetanse og grunnlag for at barna skal få gå i en helsefremmende barnehage. Det viktigste i dette arbeidet er barnas beste og leken.

Å jobbe med psykisk helsefremmende arbeid handler om å jobbe med hele menneske, både alene og sammen med andre. Leken er en sentral del av barnas liv. Gjennom leken blir barna rustet både fysisk og psykisk til å meste livet her og nå, men også i fremtid.

I ULNA har vi også, i tillegg til årsplanen, utarbeidet en virksomhetsplan. Virksomhetsplanen er en del av strategien for synliggjøring og dokumentasjon av arbeidet med verdier og overordnende målsetninger for ULNA- barnehagene.

I Ulna barnehagene skal vi gjøre barn robuste gjennom psykisk og fysisk helsefremmende arbeid. Som glødende engasjerte samfunnsaktører gir vi barna det beste utgangspunktet for livsmestring.

Et godt psykososialt barnehagemiljø er avgjørende fordi det påvirker barnets trivsel, trygghet, utvikling og læring i hverdagen. Barn som opplever inkludering, omsorg og gode relasjoner til både barn og voksne, utvikler bedre sosial kompetanse, selvfølelse og evne til å håndtere følelser og konflikter.

I henhold til barnehageloven §41 har alle barn rett til et trygt og godt barnehagemiljø som fremmer helse, trivsel, lek og læring. Videre pålegger §42 barnehagen en aktivitetsplikt dersom et barn ikke har det trygt og godt – dette betyr at barnehagen skal undersøke, sette inn tiltak og følge opp saken aktivt.

Sammen understreker disse bestemmelsene at barnehagen har et ansvar for å forebygge, avdekke og håndtere utfordringer tidlig, slik at alle barn får en trygg og god start på livet i fellesskap med andre.

De 7 psykiske helserettigheter.

Vi vektlegger de 7 psykiske helserettighetene og, disse er førende for vårt pedagogiske arbeid. Disse punktene er utarbeidet av psykolog Arne Holte.

I følge de 7 psykiske helserettighetene, har alle barn rett til å oppnå en følelse av:

1. Identitet og selvrespekt - følelsen av at du er noen og at du er noe verdt.
2. Mening i livet - følelsen av at du er del av noe større enn deg selv, at det er noen som trenger deg.
3. Mestring - følelsen av at du duger til noe - det er nesten det samme hva det er, bare det er noe.
4. Tilhørighet - følelsen av å høre til noen, høre hjemme et sted.
5. Trygghet - kunne føle, tenke og utfolde seg uten å være redd.
6. Deltakelse - følelsen av at det spiller noen rolle hva du gjør eller ikke gjør.
7. Fellesskap - følelsen av at du har noen å dele tanker og følelser med, som du vet at vil passe på deg når det trengs.

Vi legger vekt på å være helsefremmende for alle; barn, foreldre og ansatte!

Velkommen til Kragerud barnehage.

Vi ser frem til et nytt og spennende år med fokus på lekende læring, samspill og mestring. Hver dag har vi søkelys på at hvert enkelt barn skal bli den beste utgaven av seg selv ved å bli sett, hørt og anerkjent. Vi skal sammen skape magiske øyeblikk og sette gode spor hos alle barn i barnehagen. Vi jobber daglig for at alle barn skal oppleve et trygt og inkluderende læringsmiljø, fritt for mobbing. Der de blir møtt av kompetente ansatte som er opptatt av hvert enkelt barns utvikling, som gir gode språklige og sosiale ferdigheter.

Kragerud barnehage ligger landlig til ved Hellerudsletta i Lillestrøm kommune. Barnehagen startet opp 17. august 2009 og er et egent AS, men tilhører Ulna barnehagekjede. Barnehagens lokaler er 305m² lekeareal, med drøyt 3 mål tomt.

Barnehagen består av to etasjer, hvor det er to avdelinger for store barn (3-6) oppe, og to avdelinger for små barn (0-3) i første etg. Vi har samarbeid på tvers av avdelingene, slik at alle får oppleve et aldersadekvat opplegg, turer og happeninger. Kragerud barnehage er en fullkostbarnehage som serverer 3 måltider hver dag. Bortsett fra når det er utedag/turdag i dag i uken, da må barna ta med matpakke til lunsj selv.

Barnegruppene er som regel delt inn slik.
Bjørnehiet 18 barn (3-6år) og 3 voksne.
Revehiet 18 barn (3-6år) og 3 voksne.
Sommerfuglen 15 barn (0-3år) og 5 voksne.
Marihøna 15 barn (0-3år) og 5 voksne.

Hos oss vil dagen se slik ut:)

Dagsrytmen:

07.00 Barnehagen åpner.

07.30 - 8.30 Frokost. Barn som skal spise frokost må komme senest 08:15.

09:30 Turer/grupper/lek/aktiviteter ute og inne

11.00 Lunsj, inne eller ute, i grupper eller avdelingsvis.

11.30 Utelek/soving/hvilestund.

14.00 Samles vi til frukt, knekkebrød/brød og drikke.

17.00 Barnehagen stenger. Personalet slutter kl. 17, så viktig at dere henter litt før slik at vi får gitt nødvendige beskjeder o.l

Vi ønsker at alle barna kommer til barnehagen innen kl 09.30

Kjernetiden i Kragerud barnehagen er **09:30 – 14:00.**

I denne tiden har vi planlagt pedagogisk opplegg og vi setter samspillskvaliteten i fokus.

Det er derfor viktig at dere sier ifra hvis dere kommer og leverer/henter innenfor dette tidspunktet.

Dagene våre bærer preg av spontanitet og barns medvirkning. Vi prøver å ta med oss de små øyeblikkene og opplevelsene, for dagene kan bli ganske annerledes enn hva vi hadde sett for oss.

Foreldreplattformen vi bruker til å kommunisere med er KidPlan. Du vil få opplæring og passord ved oppstart. Det er viktig at du er aktiv og oppdatert på hva som skjer. Ellers finner du info om barnehagen på nettsiden <https://kragerud.barnehage.no>

Barnehagens åpningstid er 07-17.

Vi har stengt på følgende tidspunkter:

Onsdag før påsken.

Julaften og hele romjulen frem til rundt 2.januar.

Uke 28, 29 og 30.

Samt at vi har 5 planleggingsdager i løpet av barnehageåret.

Vi i personalet bruker disse dagene til kompetanseheving og utvikling.

Vi gleder oss til nok et spennende barnehageår her i Kragerud barnehage.

Hilsen Jeanett Knobloch, daglig leder i Kragerud barnehage

Satsningsområdet for 2026-2030 «Friluftsglød»

Naturen er en viktig del av vår pedagogiske hverdag, og vi ønsker å bruke uteområdene aktivt som en arena for lek, læring og utforsking. Vi flytter mye av det pedagogiske arbeidet fra inne til ute, samtidig som vi tar naturen med inn i barnehagen gjennom samtaler, undring, kreativitet og aktiviteter. Vi ser at både små og store barn har stor glede og nytte av å være mye ute, og vi ønsker å gi barna gode opplevelser og erfaringer i møte med naturen.

Barnehagen vår er godt tilrettelagt med et variert uteområde, lavvo, grillhytte og et rikt nærmiljø som gir oss mange muligheter til å utforske naturen gjennom alle årstider. Gjennom turer i skogen, lek i nærmiljøet og aktiviteter på barnehagens uteområde får barna mulighet til å oppleve naturen ut fra sitt eget ståsted og i sitt eget tempo.

Vi ønsker at barna skal få utfolde seg innenfor trygge rammer, samtidig som de får utfordre seg selv, være aktive og oppleve mestring. Vi legger vekt på at barna skal få være nysgjerrige, stille spørsmål, undre seg og utforske verden rundt seg sammen med trygge og tilstedeværende voksne.

Hos oss skal tiden ute preges av glede, fellesskap, aktivitet og gode opplevelser. Gjennom friluftsliv og nærhet til naturen ønsker vi å bidra til at barna utvikler trygghet, omsorg for naturen, samarbeidsevner og tro på egne ferdigheter. Målet vårt er å skape en hverdag der barna får oppleve naturglede, utforskertrang og mestring i møte med friluft og natur.

Dette skal vi få til igjennom å:

- Dyrke og høste mat i grønnsakshagen vår.
- Fra jord til bord.
- La barns medvirkning stå sterkt i planlegging av utedagene.
- La hver avdeling ha sin egen grillhyttedag.
- Bli kjent med naturen ved å bygge vår egen naturlekeplass.
- Jobbe med bærekraft ved å kildesortere, ta vare på naturen og lære oss å ta med naturen inn i barnehagen.
- Være nysgjerrige og aktive voksne, og gode rollemodeller.
- Skape rike erfaringer og opplevelser i naturen.
- Gi erfaring med å håndtere ulikt utstyr som trengs i hverdagen.
- Gi erfaring med å lage mat ute.
- Bli kjent med blomster og dyrelivet
- Følge med på fuglelivet gjennom fuglekassene våre

Vi er også så heldige å ha et eget område i barnehagen som er satt av til dyrking – vår egen hage. Her har vi flere pallekarmer hvor vi dyrker ulike grønnsaker, urter og blomster sammen med barna. I hagen har vi også to epletrær som gir oss gode epler, og en gammel solbærbusk som hvert år gir rikelig med bær. Hagen er et område vi stadig utvikler videre, og som gir mange muligheter for utforskning, læring og gode opplevelser gjennom hele året.

Vi opplever at barna viser stor interesse og engasjement for å delta i hele prosessen – fra å så frø og vanne plantene, til å følge med på hvordan ting vokser og til slutt kunne høste og smake på det vi har dyrket sammen. Gjennom dette arbeidet får barna konkrete erfaringer med naturens prosesser og innsikt i hvor maten kommer fra.

Arbeidet i hagen gir rom for undring, nysgjerrighet og mestring, samtidig som barna får bruke sansene sine aktivt. Vi ønsker å bidra til at barna utvikler et godt forhold til natur, bærekraft og sunt kosthold. Ved å la barna delta i dyrking og matglede oppmuntrer vi dem til å smake på nye råvarer, bli kjent med ulike smaker og utvikle forståelse for hvordan mat blir til – fra jord til bord.

Barnehagens verdigrunnlag

Som barn i Kragerud barnehage opplever jeg

- at jeg får lov til å være meg selv, det er rom for alle
  - at jeg blir sett
  - å bli inkludert i felleskapet
- at jeg har medbestemmelse og medvirkning over min hverdag
- å bli inkludert og etablere tilhørighet gjennom vennskap, felleskap og lek
  - mestring
  - trygghet gjennom omsorg og gode relasjoner
    - gode vennskap
    - Å bli robust
  - å få sosiale erfaringer gjennom lek og aktiviteter
- å bli kjent med naturen og få positive naturopplevelser
  - at jeg får støtte når ting er vanskelig
- at jeg får utforske og undre meg sammen med de voksne
- at de voksne tar følelsene mine på alvor og hjelper meg å sette ord på ting
  - at de voksne har tid til meg
  - voksne som gløder og heier på meg

Verdiene våre ligger til grunn for valgene og vurderingene vi gjør i hverdagen. Ulna har verdiene trygghet, robusthet og glød og for oss i Kragerud betyr dette:

Trygghet: En barnehagehverdag preget av glede, varme, anerkjennelse, respekt og likeverd. Hvor vi tar ansvar for å etablere gode relasjoner til alle barn og foresatte. Vi anerkjenner deg uavhengig av kultur, religion og bakgrunn. Vi har fokus på relasjoner og bruker en anerkjennende pedagogikk der barna skal følge seg trygge på å uttrykke sine følelser.

Robusthet: En barnehagehverdag preget av tillit, aksept, mestring, struktur og normer, hvor vi har fokus på prosessen fremfor resultater. Vi hjelper barna å oppdage sine egne ressurser og veileder de i prosessen hvor de må håndtere utfordringer. Vi gir barna mulighet til å bli kjent med ulike følelser, og håndterer dem på en god måte.

Glød: En barnehagehverdag preget av engasjement, humør, nysgjerrighet, impulsivitet og interesse. Hvor vi har en delingskultur som skaper glede og nysgjerrighet. Vi viser glede over barn og voksnes tilstedeværelse hver dag og har en drivende entusiasme for å igangsette nye aktiviteter/prosjekter for å skape glede og undring i hverdag

Barn og barndom

Barnehagen skal anerkjenne og ivareta barndommens egenverdi. Vi skal bidra til at alle barn som går i barnehagen får en god barndom som er preget av trivsel, vennskap og lek.

Demokrati

Vi fremmer demokrati der alle skal få ytre seg og bli hørt. Det skal være et inkluderende fellesskap. Økt mangfold og individualisering gir behov for demokratiforståelse, respekt for forskjellighet og positive holdninger til å leve sammen i fellesskap.

Mangfold og gjensidig respekt

Barnehagen skal fremme respekt for menneskeverdet ved å synliggjøre, verdsette og fremme mangfold og gjensidig respekt. Barna skal få oppleve at det finnes mange måter å tenke, handle og leve på. Samtidig skal barnehagen gi felles erfaringer og synliggjøre verdien av fellesskap. Barnehagen skal vise hvordan alle kan lære av hverandre og fremme barnas nysgjerrighet og undring over likheter og forskjeller. Barnehagen skal bidra til at alle barn føler seg sett og anerkjent for den de er, og synliggjøre den enkeltes plass og verdi i fellesskapet.

Likestilling og likeverd

Barnehagen skal fremme likeverd og likestilling uavhengig av kjønn, funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, etnisitet, kultur, sosial status, språk, religion og livssyn. Barnehagen skal motvirke alle former for diskriminering og fremme nestekjærlighet. Alle barn skal bli sett, hørt og oppmuntret til å delta i fellesskap i alle aktiviteter i barnehagen.

Bærekraftig utvikling

Barna skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Barna skal gjøre erfaringer med å gi omsorg og ta vare på omgivelsene og naturen. Barna skal få naturopplevelser og bli kjent med naturens mangfold, og barnehagen skal bidra til at barna opplever tilhørighet til naturen.

Livsmestring og helse

Barnehagen skal bidra til barnas trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd. Barnehagen skal være et trygt og utfordrende sted der barna kan prøve ut ulike sider ved samspill, felleskap og vennskap. All form for krenkelser og mobbing skal forebygges og stoppes, håndteres og følges opp. I løpet av barnehagedagen skal barna ha mulighet til balanse mellom fysisk aktivitet og bevegelsesglede, ro og hvile. Barna skal få støtte i å mestre motgang, håndtere utfordringer og bli kjent med egne og andres følelser.

Barnas opplevelser og erfaringer fra tidlig barndom er med på å prege hvordan barnet blir rustet til å møte verden. Vi ønsker å være med på å gi barnet mot og raushet til å kunne stå opp for seg selv og andre. Til å se det positive i seg selv, i andre og det som skjer i omgivelsene.

Barna må få oppleve utfordringer og mestring, fortvilelse og glede sammen med voksne som har et oppriktig ønske om å være nære og til stede i hverdagen.

Måltidet og matlaging i barnehagen skal gi barna et grunnlag for å utvikle matglede og sunne helsevaner. Målet er å skape en holdning til sunn mat som skal vare livet ut. Vi fokuserer på at barna skal være deltagende i matlaging og opplever gode samtaler rundt måltidet, som bidra til fellesskapsfølelse.

Gjennom medvirkning i mat- og måltidsaktiviteter motiveres barna til å spise næringsrik mat og får grunnleggende forståelse for hvordan et rikt og variert kosthold kan bidra til god helse. Påfyll av næringsrik mat og god stemning rundt måltidene gir barna glede og overskudd til lek, aktivitet og konsentrasjon. Vi har som mål å ha grønnsaker/frukt til alle måltider som serveres i barnehagen, og har fokus på sunn mat og matglede.

Barnehagen følger Helsedirektoratets anbefaling om mat i barnehager.

BI kvalitetsprosjekt

Ledelse av kompetanseutvikling om samspillskvalitet i barnehager

Vi i Kragerud barnehage deltar i et utviklingsprosjekt sammen med andre ULNA-barnehager og Handelshøgskolen BI, med mål om å styrke samspillskvaliteten i barnehagen. Prosjektet bygger på arbeidet i Trygg før 3 og har som mål å bidra til fysisk og psykisk helsefremmende barnehager gjennom profesjonelle læringsfellesskap og god ledelse.

Målet med prosjektet er intet mindre enn å sikre fysisk og psykisk helsefremmende barnehager gjennom profesjonelle læringsfellesskap og god ledelse. Prosjektet startet i august 2023 og vil vare over flere år.

Samspillskvalitet handler om kvaliteten på de emosjonelle og pedagogiske interaksjonene mellom barn og voksne i barnehagen. Det dreier seg om hvordan vi voksne møter barna med sensitivitet, varme, støtte og engasjement i hverdagen, og hvordan vi støtter barnas læring, sosiale utvikling og emosjonelle behov. Gode relasjoner mellom barn og voksne er en av de viktigste faktorene for barns trivsel, utvikling og læring i barnehagen. Barn utvikler seg best når de møter trygge og følelsesmessig tilgjengelige voksne som ser barnets behov, responderer sensitivt og støtter barnet i lek, utforsking og samspill med andre.

Samspillskvalitet handler først og fremst ikke om store aktiviteter eller planlagte opplegg, men om kvaliteten i de små møtene gjennom hele dagen. Det er i garderoben, under måltider, på stellerrommet, i leken, ved levering og henting og i de spontane samtalerne at relasjoner bygges. Måten vi voksne møter barnas initiativ, følelser og behov på i disse øyeblikkene, har stor betydning for hvordan barnet opplever trygghet, tilhørighet og mestring.

I Kragerud barnehage ønsker vi derfor å styrke samspillskvaliteten gjennom å være enda mer bevisste og tilstedeværende i hverdagens små interaksjoner. Vi arbeider med å utvikle personalets sensitivitet og evne til å tolke og forstå barnas uttrykk, både verbale og nonverbale. Det innebærer blant annet å øve på å møte barna med ro, nærvær og anerkjennelse, å følge barnas initiativ i lek og samtaler, og å støtte barna i å sette ord på tanker, følelser og opplevelser. Vi ønsker at barna skal oppleve voksne som er tilgjengelige, varme og støttende gjennom hele dagen.

For å styrke samspillskvaliteten arbeider vi systematisk med observasjon, refleksjon og faglige samtaler i personalgruppen. Vi bruker praksisfortellinger, refleksjon rundt hverdagssituasjoner og veiledning som verktøy for å utvikle vår egen praksis. Gjennom Trygg før 3 får vi støtte til å reflektere over hvordan vi møter barna, hvordan vi organiserer dagen og hvordan vi kan skape enda flere gode samspillsøyeblikk. Vi har også fokus på hvordan de voksne kan støtte positive relasjoner mellom barna, hjelpe barna inn i lek og bidra til inkluderende fellesskap der alle barn opplever tilhørighet.

Målet vårt er ikke nødvendigvis å gjøre mer, men å være mer bevisste i det vi allerede gjør. Vi ønsker å skape en barnehagehverdag preget av trygghet, varme, nysgjerrighet og gode relasjoner, der alle barn opplever å bli sett, forstått og verdsatt.

Gjennom å styrke kvaliteten i de små øyeblikkene, styrker vi også barnas trivsel, utvikling, læring og livsmestring.

Barnehagens formål og innhold

Omsorg:

«Omsorg er en forutsetning for barnas trygghet og trivsel, og for utvikling av empati og nestekjærlighet. Barnehagen skal gi barna en mulighet til å utvikle tillitt til seg selv og andre. I barnehagen skal alle barna oppleve å bli sett, forstått, respektert og få den hjelp og støtte de har behov for» (Rammeplanen 2017)

I Kragerud barnehage er vi opptatt av at omsorg er en verdi i seg selv og at det skal prege alle situasjonene vi har i hverdagen. Vi er bevisst i å møte alle barn med åpenhet, forståelse, varme, interesse og vise omsorg for hvert enkelt barn. Små barn har behov for forutsigbarhet, stabilitet, beskyttelse og trygghet i nær relasjon til andre. Omsorg er en forutsetning for barnas trygghet og trivsel og for å utvikle empati og nestekjærlighet. Barna i Kragerud barnehage skal oppleve å bli sett, forstått og respektert. De skal få den hjelpen og støtten hvert barn har behov for. Hos oss bruker vi også møter til å reflektere rundt omsorgsbegrepet og de voksnes ansvar som rollemodeller.

Lek:

«Barnehagen skal bidra til at alle barn kan oppleve glede, humor, spenning og engasjement gjennom lek – alene og sammen med andre» (Rammeplanen 2017)

Leken har en sentral plass i Kragerud barnehage der lekens egenverdi anerkjennes. Leken stimulerer ulike sider av barns utvikling både sosialt, språklig, emosjonelt, kognitivt og motorisk. Den er med på å utvikle kreativiteten og evnen til å løse problemer. Gjennom barnas lek får barna mulighet til å utforske, bearbeide opplevelser og inntrykk. De får erfaring i å bygge relasjoner og vennskap, som er grunnlaget for trivsel i barnehagen. I barnas verden er lek og læring knyttet sterkt samme; de leker, øver og lærer samtidig.

Danning:

«Barnehagen skal støtte barna i å forholde seg prøvende og nysgjerrig til omverdenen og bidra til å legge grunnlag for modig, selvstendig og ansvarlig deltakelse i demokratiske fellesskap. Barnehagen skal fremme samhold og solidaritet samtidig som individuelle uttrykk og handlinger skal verdsettes og følges opp. Barnehagen skal bidra til at barna kan forstå felles verdier og normer som er viktige for fellesskapet. Barnehagen skal bidra til å fremme barnas tilhørighet til samfunnet, natur og kultur.» (Rammeplan 2017)

Barna skal føle at de er en viktig del av fellesskapet her i Kragerud barnehage og at de får delta i beslutninger som tas i barnehagen, og at de medvirker i sin egen hverdag. Vi skal støtte barna i å uttrykke sine egne meninger, bidra til og utvikle evnen til å tenke kritisk og opparbeide seg en etisk vurderingsevne. Dette gjøres blant annet gjennom lek, dialog, utforskning og samspill. Danning er en kontinuerlig prosess som pågår hele livet.

I Kragerud barnehage skal tolerante og rause voksne synliggjøre og fremme mangfold og ulikhet som grunnlag for opplevelser, men utforskning og læring.

Læring:

«Barnehagen skal gi barn grunnleggende kunnskap på sentrale og aktuelle områder. Vi skal støtte barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær og gi utfordringer med utgangspunktet i barnets interesser, kunnskap og ferdigheter.» (Barnehageloven §2)

Hos oss i Kragerud barnehage er det voksne som er tilstedeværende i lekemiljøet og som støtter barnas interesser. Vi skal bidra til å fremme barns utforskning, læring og mestring. Vi skal gjennom deltagelse og undring i fellesskap sikre at barna utvikler gode læringsferdigheter. Læring skjer både i spontane «her og nå» situasjoner som kalles uformell læring og gjennom strukturerte situasjoner som kalles formell læring. Læringsmulighetene er til stede når de voksne anerkjenner barnas ulike behov og interesser. Det blir et helhetlig læringsbegrep som understreker at læring er meningsfullt når den foregår på barnas premisser.

Vi ønsker at barnehagen skal være en møteplass hvor det er naturlig for barna å søke kunnskap og forståelse. Vi bidrar til et aktivt forhold og oppmuntrer til nysgjerrighet og videre undring gjennom ulike læringsprosesser som samlingsstund, hverdagssituasjoner, gruppeprosjekter, lek og aktiviteter.

Vennskap og fellesskap:

«Sosial kompetanse er en forutsetning for å fungere godt sammen med andre og omfatter ferdigheter, kunnskaper og holdninger som utvikles gjennom sosialt samspill. I barnehagen skal alle barn kunne erfare å være betydningsfulle for fellesskapet og å være i positivt samspill med barn og voksne. Barnehagen skal aktivt legge til rette for utvikling av vennskap og sosialt fellesskap. Barnas selvfølelse skal støttes, samtidig som de skal få hjelp til å mestre balansen mellom å ivareta egne behov og det å ta hensyn til andres behov.» (Rammeplanen 2017)

Barnehagen skal støtte barnas initiativ til samspill og bidra til at alle kan få leke med andre, oppleve vennskap og lære å beholde vennskap. Sosial kompetanse er en viktig del av hverdagen i Kragerud barnehage, og noe vi jobber med kontinuerlig. For oss er det viktig at barna her går ut av barnehagen med kunnskap om hvordan man danner et vennskap og hvordan man er en god venn. Allerede på småbarnsavdelingen begynner vi med å kunne gjenkjenne andre sine følelser og stopp regelen, som betyr at man sier stopp (eller viser det med hånden), som en måte å sette egne grenser på. Når barna går over til stor avdeling fortsetter dette arbeidet ved å lære barna hvordan man holder på vennskap og verktøy for

Kommunikasjon og språk:

«Barnehagen skal være bevisst på at kommunikasjon og språk påvirker og påvirkes av alle sider ved barnets utvikling. Gjennom dialog og samspill skal barna støttes i å kommunisere, medvirke, lytte, forstå og skape mening. Barnehagen skal anerkjenne og verdsette barnas ulike kommunikasjonsuttrykk og språk, herunder tegnspråk. Alle barn skal få god språkstimulering gjennom barnehagehverdagen, og alle barn skal få delta i aktiviteter som fremmer kommunikasjon og en helhetlig språkutvikling» (Rammeplan 2017)

Kommunikasjon og språk er en viktig del av hverdagen i Kragerud barnehagen. Her får barna varierte møter med språk, i form av sang, eventyr, rim og samtaler. De voksne skal anerkjenne og respondere på barnas verbale og non-verbale uttrykk og støtte deres språkutvikling. Personalet skal også være bevisst sin rolle som språklig forbilde og være lydhøre i kommunikasjon med alle barn.

Barns medvirkning:

«Barn har rett til medvirkning i barnehagen. De har rett til å gi uttrykk for sine syn på barnehagens daglige virksomhet. Barns deltakelse i planlegging og vurdering kan forstås som at deres intensjoner skal fortolkes slik at de får betydning for de valg personalet tar. Det er viktig at personalet har evne til å tolke barns kroppslige og verbale signaler. Og da særlig den

kroppslige kommunikasjonen, slik at alle barn, uansett alder, modenhet og verbalspråklig kompetanse, får mulighet til å påvirke barnehagens innhold». (Rammeplanen 2017)

Barns medvirkning handler om å bli sett, forstått og tatt hensyn til som et enkelt individ. Det handler også om å være en del av et felleskap hvor man kan påvirke og hvor man tar hensyn og blir tatt hensyn til. Det handler også om å utvikle evnen til å forhandle. Vi i Kragerud barnehage er bevisste på barns uttrykksform og legger til rette for medvirkning som er tilpasset barnets alder, erfaring, individuelle forutsetninger og behov.

Samarbeid mellom hjem og barnehage

«Samarbeidet mellom hjemmet og barnehagen skal alltid ha barnets beste som mål. Foreldre/foresatte og barnehagens personale har et felles ansvar for barnet trivsel og utvikling» (Rammeplanen 2017)

Vi i Kragerud barnehage ser viktigheten av et tett og nært samarbeid imellom hjem og barnehage. Vi vet at det er dere som kjenner barnet best og at vi derfor er avhengig av å ha en tett relasjon og konstruktiv dialog. Dere foreldre/foresatte er våre viktigste samarbeidspartnere, en relasjon vi prioriterer som viktig. Vi legger til rette for dette igjennom ulike nivåer:

Individ nivå: Samarbeid med foreldre/foresatte til hvert enkelt barn gjennom daglig dialog og utviklingssamtaler. Her utveksles det informasjon rundt barnets helse, trivsel, utvikling og læring. Dette samarbeidet skal sikre foreldrene mulighet til å medvirke til den individuelle tilretteleggingen av tilbudet. Informasjon om hvordan

dagen har vært for barnet gis ved henting. Kort info om barnehagedagen legges og ut på KidPlan.

Gruppe nivå: Samarbeid igjennom foreldreutvalget (FAU) og samarbeidsutvalget (SU), skal fremme foreldrenes interesser og bidra til at samarbeidet mellom barnehagen og foreldregruppen skaper et godt psykososialt barnehagemiljø. Samarbeidsutvalget skal være et rådgivende, kontaktskapende og samordnet organ. FAU og SU ordner mye gøy i løpet av året. En unik arena for å bli kjent med en flott foreldre/foresatt gjeng sammen med barna.

Det blir gjennomført et foreldremøter på høsten. På våren vil det holdes et foreldremøte for førskolebarna og et for de nye barna som starter. Datoene ligger under årshjulet for foreldre på nettsiden.

Foreldre/foresatte får tilbud om to utviklingssamtaler i løpet av året, en på høsten og en på våren. Den på våren er obligatorisk. I tillegg til dette støtter og veileder vi foreldre/foresatte når de har behov og ønsker dette.

Vi samarbeider med mange ulike instanser som feks PPA (pedagogisk-psykologisk avdeling), barnevern og psykisk helse og familiestøtte for at barn og foreldre/foresatte skal få et mest mulig helhetlig tilbud som er det beste for barnets utvikling og oppvekst.

Vi skal samarbeide til det beste for barnet og er helt avhengig av en god dialog med dere foreldre/foresatte. En felles innsats tidlig, kan få stor betydning for det enkelte barnets og dets fremtid.

Overganger

Når barnet begynner i barnehagen - tilvenning

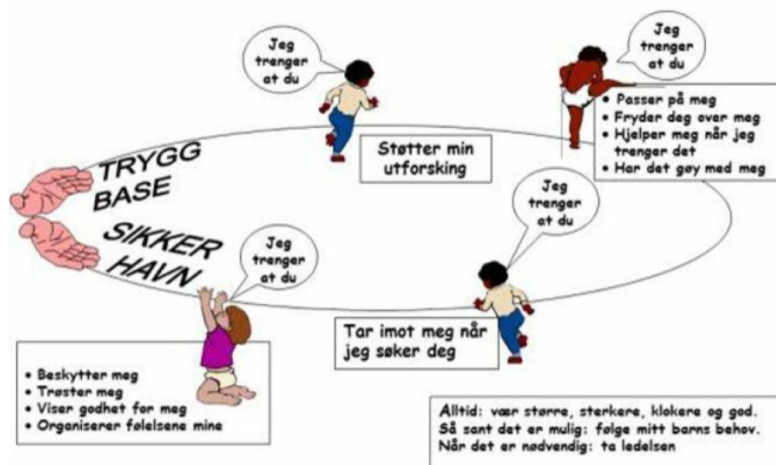
“Barnehagen skal i samarbeid med foreldrene legge til rette for at barnet kan få en trygg og god start i barnehagen. Barnehagen skal tilpasse rutiner og organisere tid og rom slik at barnet får tid til å bli kjent, etablere relasjoner og knytte seg til personalet og til andre barn” (Rammeplanen 2017).

Oppstart i barnehage kan være både spennende og overveldende. Dette krever ekstra energi da det er mange nye inntrykk som skal bearbeides. Før barnet starter i barnehagen er det viktig at foresatte tenker igjennom hva de selv og barnet deres trenger for å føle seg trygge. Vår erfaring er at trygge foreldre gir trygge barn.

Vi har utarbeidet et eget skriv der det står detaljert om tilvenningsperioden. Tiden på tilvenning vil variere fra barn til barn. Noen trenger kortere tid, mens andre trenger lengre tid. Begge deler er helt normalt og her går vi i dialog med foresatte og sammen lager vi en plan som er til det beste for hvert enkelt barn.

Under tilvenningsperioden har vi fokus på trygghetssirkelen, også kalt «Circle of Security» med forkortelsen COS.

© Cooper, Hoffman, Marvin, & Powell, 1999

Trygghets sirkelen synliggjør to grunnleggende behov hos barnet: Behov for tilknytning og behov for utforskning. For å kunne ivareta disse behovene, må personalet være en sikker havn som tar imot barnet når det har behov for trøst, nærhet og omsorg, samt å være en trygg base som støtter barnet i utforskning av omverdenen. Barnet har derfor behov for å være både avhengig og selvstendig. Å være en trygg base eller sikker havn krever at personalet setter av god tid til tilvenning slik at den voksne kan bli godt kjent med barnet, være lydhør for barnets signaler for å kunne roe og trøste barnet. Når barnet får en trygg tilknytning til personalet og de nye omgivelsene, vil barnet bevege seg litt vekk fra personalet og tørre å utforske.

Dette gjør vi for å sikre dette:

- Inviterer barn og foresatte på besøksdager før oppstart så de kan bli litt kjent med barnehagen, andre barn og de ansatte.
- Har foreldremøte med nye foresatte før oppstart. Her får de informasjon om oss, samt mulighet til å stille spørsmål.
- I forbindelse med oppstart sender barnehagen ut et informasjonsskriv, som beskriver våre tilvenningsrutiner, forventninger og tips til foresatte.
- Setter av god tid til tilvenning.
- Barnet og familien får en primærkontakt som har det meste av kontakten med barnet den første tiden og som blir den i personalet som utveksler nødvendig informasjon mellom barnehagen og foresatte.
- Primærkontakten spiller en viktig rolle i overgangen og skal fungere som en trygg base og sikker havn for barnet.

Overganger/ flytting til annen avdeling, fra små til store

Overgang innad i barnehagen:

Når barna skal bytte fra småbarna og opp til storebarna, skal personalet sørge for at barn og foreldre får tid og rom til å bli kjent med de nye barna og personalet. Vi har derfor besøksdager slik at barna får mulighet til å bli kjent med det fysiske rommet, nye barn og voksne i rolige omgivelser.

Ved overganger innad i barnehagen har vi fokus på:

- Informasjon til foreldre i god tid før det skal byttes avdeling. Hvis foreldrene ønsker, kan de få en oppstarts-samtale.
- Vi har tett dialog om barnets ressurser og behov mellom pedagogene på de respektive avdelingene, dette for å sikre en trygg og god overgang for barna.
- Barnet besøker den nye avdelingen flere ganger i forkant og leker mye ute med barna på sin nye avdeling.
- De voksne som jobber på den nye avdelingen bruker tid på å bli kjent med barna, i trygge omgivelser slik at overgangen blir best mulig.

Fra barnehage til skole

«Barnehagen skal samarbeide med skolen om barnas overgang fra barnehage til skole og skolefritidsordningen. Samarbeidet skal bidra til at barna får en trygg og god overgang» Barnehageloven

I Kragerud barnehagen kalles det siste året i barnehagen førskolen.

Å starte på førskolen er ofte en spennende opplevelse. Barna skal endelig få være de største i barnehagen. 5-åringen er ofte motivert til å lære og utforske. Læring i denne alderen skjer best gjennom lek.

Så vi jobber etter et opplegg som heter lekbasert læring. Dette opplegget legger opp til at barna skal oppleve en sammenheng mellom barnehage og skole ved å tilby alderstilpassede aktiviteter som innbyr til lekbasert læring.

Modellen har trygge varme relasjoner og lekbasert læring som de to viktigste byggesteinene i opplegget. Så jobber vi med de fire farg områdene; sosial kompetanse, matematikk, språk og selvregulering. Dette er områder som vi vet er særlig avgjørende for å gjøre overgangen mellom barnehage og skole lettere.

Vi ønsker å bruke naturen mest mulig som naturlig læringsarena. Alt vi skal lære, kan vi gjøre ute.

Hver dag vil vi innom alle fire fagområder. Vi ønsker å by på utfordringer, spenning, mestring, samarbeid, glede og humor.

Vi kommer til å legge opp de ulike aktivitetene som veiledet lek. Dette er en arbeidsmetode som bruker leken som naturlig arena for læring. Vi voksne er aktive med i leken, som støtte og inspirator, men lar barna få styre og utvikle leken i sitt tempo. Vi legger opp til

å være innom alle fagområdene hver gang. Derfor vil dere se at i årshjulet vil det være listet opp ulike fagområder/aktiviteter som dekker hvert fagområde.

Førskolegruppa har og mulighet for å reise på egne utflukter uten resten av barnegruppa, bort fra barnehagen. Førskolen avrundes med førskoletur.

Vi har også en overnatting i barnehagen uten foreldre.

En kveld barna snakker om med forventning gjennom årene på stor avdeling. Her er barna med å bestemme hvordan kvelden skal være i forhold til mat og aktiviteter.

Barnehagen skal i samarbeid med foreldre og skolen legge til rette for at barna kan få en trygg og god overgang fra barna til skole.

Dette gjør vi for å sikre en så god og trygg overgang som mulig:

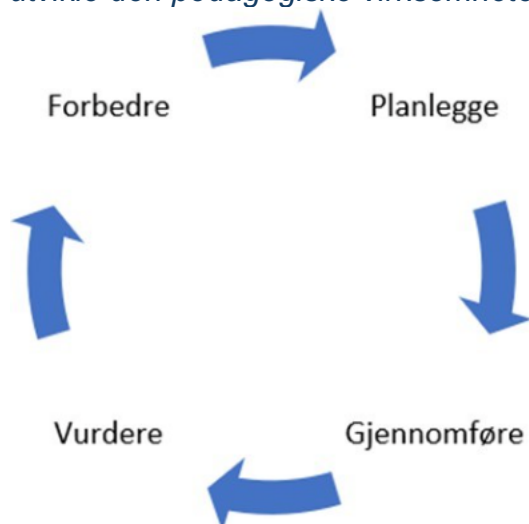
- Barna medvirker aktivt i egen leke- og læringshverdag, og deres tanker, innspill og ideer anerkjennes og tas på alvor.
- Vi har overføringsmøter med skolen.
- Barna forberedes gjennom lek og praktiske oppgaver for å sikre en så god overgang som mulig.
- Vi fokuserer ekstra mye på sosial kompetanse og det å «klare selv».

Målet vårt er: Vi skal gjøre dem rustet til skolen!

Planlegging, vurdering og dokumentasjon

Barnehagens arbeidsmåter

«Dokumentasjon av personalets arbeid synliggjør hvordan personalet arbeider for å oppfylle kravene i barnehageloven og rammeplanen. Dokumentasjon av det pedagogiske arbeidet skal inngå i barnehagens arbeid med å planlegge, vurdere og utvikle den pedagogiske virksomheten» (Rammeplanen 2017)

Den pedagogiske virksomheten speiler den kunnskapen vi har om barnegruppen, lokale muligheter, vår kunnskap om barns utvikling og på hvilken måte vi tar hensyn til barns medvirkning og deres interesser. **Dokumentasjon** synliggjør hvordan personalet arbeider for å oppfylle kravene i barnehagelov og rammeplan. Den gir informasjon om hva barnet opplever, lærer og gjør i barnehagen.

Planlegging gir personalet grunnlag for å tenke og handle langsiktig og systematisk i det pedagogiske arbeidet.

Gjennomføre, underveis i arbeidet hjelper planene oss til å se sammenhengen mellom aktiviteter, gjennomføring og mål

Vurdere er noe vi jevnlig skal gjøre når det kommer til det pedagogiske arbeidet. Hovedmålet med vurderingsarbeidet er å sikre at alle barn får et tilbud i tråd med barnehagelov og rammeplan.

Forbedre må vi alltid gjøre. Vi utvikler kvalitet i en bevisst retning. I barnehagen vår er vi flinke til å evaluere både før, under og etter gjennomføring av arbeidet vi driver med. Alle våre møter er lærende møter i barnehagen og vi er gode på å gjøre vurderinger over arbeid og aktiviteter som har blitt gjennomført, for å se om det fungerer, og eventuelt hva som kan gjøres annerledes. Vi har ofte både case arbeid og jobber ofte med kompetanseheving under personalmøtene våre. Vi ser alltid etter muligheter for å videreutvikle oss i vårt eget evalueringsarbeid, derfor er vi flinke til å stille hverandre spørsmål og dele meninger rundt arbeid og aktiviteter for å kunne se det fra flest mulig vinklinger og synspunkter.

Progresjon er viktig å se. Alle barn er forskjellige innenfor hvert sitt alderstrinn og utvikling. Med et bevisst forhold til barnets utvikling skal vi i barnehagen se etter, og sørge for at hvert barn har en progresjon i sin utvikling, sammenlignet med seg selv. Dette må vi ha kunnskap om og verktøy til å kunne dokumentere og følge opp. Konkrete progresjonsplaner for de ulike aldersgruppene kommer frem i korte trekk under fagområdene i årsplanen og i månedsplaner. Vi bruker også større og enda mer konkrete progresjonsplaner direkte i arbeidet med barna. Disse planene skal bidra til kontinuerlig progresjon for enkelt barn og for barnegruppen. Ved behov bruker vi «alle med» og TRAS kartleggings skjemaer som skal hjelpe oss med å få en pekepinn på hvor barnet ligger i utviklingstrappen og på hvilke ferdigheter barna har behov for å utvikle.

Vi bruker avdelingsmøter aktivt for å gi hverandre input på barnas og barnegruppas utvikling slik at vi får tilrettelagt for både enkeltbarnet og barnegruppa på best mulig måte. Foreldresamtaler blir også brukt for å involvere foreldrene i barnets utvikling. Vi har en aktiv dialog med foreldrene for å få et helhetlig syns av barnets utvikling, både hjemme og i barnehagen. Vi tror på å ta ting med en gang, og tar heller en telefon for mye enn en for lite til dere foreldre.

For å sikre at vi alltid har en god kommunikasjon ut til dere foreldre bruker vi også månedsbrev aktivt sammen med månedsplanen som viser det daglige pedagogiske opplegget og aktivitetene. Vårt mål er å gjennomføre planene med såpass stor fleksibilitet slik at det blir rom for spontanitet og barns medvirkning.

Vi har også en stor tavle i barnehagen som gir informasjon om hva barnet har opplevd på tvers av huset, dette hjelper til med å skape et innblikk i hva som foregår i hele barnehagen og ikke bare på sin avdeling.

Barnehagens digitale praksis

Barnehagens digitale praksis skal bidra til barnas lek, kreativitet og læring. Ved bruk av digitale verktøy i det pedagogiske arbeidet skal dette støtte opp om barns læreprosesser og bidra til å oppfylle rammeplanens føringer for et rikt og allsidig læringsmiljø for alle barn. Ved bruk av digitale verktøy skal personalet være aktive sammen med barna. Samtidig skal digitale verktøy brukes med omhu og ikke

dominere som arbeidsmåte. Barnehagen skal utøve digital dømmekraft og bidra til at barna utvikler en begynnende etisk forståelse knyttet til digitale medier. Digitale verktøy skal bidra til et allsidig læringsmiljø og støtte barnas læringsprosesser. Barnehagens digitale praksis skal bidra til lek, kreativitet og læring.

Vi har prosjektor og storskjerm, samt at hver avdeling har nettbrett lett tilgjengelig. Disse bruker vi aktivt til læring og informasjonssøk og gir visuell støtte som vekker barns undring og nysgjerrighet.

Vi bruker KidPlan aktivt i hverdagen, både som personalets arbeidsverktøy og som kommunikasjon mellom hjem og barnehage.

Her legges det ut «Dagen i dag» med dokumentasjon på dagens innhold, det legges ut bilder som kan brukes til samtaler med barna; både hjemme og i barnehagen. Det legges også ut ukeplaner og månedsplaner samt at det kan kommuniseres mellom hjem og barnehage via meldinger. Det er viktig at dere svarer på samtykkeskjemaene under KidPlan. Det er særdeles viktig at dere følger opp KidPlan og er aktive.

Barnehagens fagområder

Barnehagen skal gi barn grunnleggende kunnskap på sentrale og aktuelle områder som står i rammeplanen. Vi skal støtte barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjæring og gi utfordringer med utgangspunkt i barnets interesser, kunnskap og ferdigheter.

I Kragerud barnehage jobber vi tverrfaglig og vi er ofte innom flere av fagområdene samtidig, men vi har laget et mål for hvert alderstrinn med tiltak som beskriver hva vi skal gjøre for å oppnå disse målene slik at vi kan gi barna allsidige opplevelser, erfaringer og kunnskap på veien.

Kommunikasjon, språk og tekst

Alder	Mål	Tiltak
1-2 år	Forstå enkle meningsbærende ord. Opparbeide god ordbase, peke og benevne.	Språket skal være sentralt i alle aktiviteter. Her skal vi være gode språkmodeller. Vi skal bruke enkle bøker, sette ord på konkrete, og gi barna opplevelser gjennom musikk og sang.
2-3 år	Vise interesse for bøker. Forstå enkle instruksjoner. Begynne å bruke 2-3 ords setninger og opparbeide seg en begynnende forståelse av rollelek.	Tilrettelegge med bøker, konkrete, fortellinger og digitale verktøy. Legge til rette for utvikling av enkel rollelek.

3-4 år	Barna skal kunne holde en kort samtale, bevisstgjøre barna på de ulike følelsene og sin egen identitet. De skal forstå fargenavn, gjenkjenne rim og regler.	Støtte barnas følelsesutvikling gjennom å sette ord på følelser, kjenne til ulike kulturelle uttrykk, rim, regler og eventyr. Benevne farger og støtte opp under samtaler.
4-5 år	Kjenne til tall, symboler og bokstaver . Skal kunne leke, rime og tøyse med språket. Gjenkjenne navnet sitt og ha en interesse for bokstaver.	Vi bruker vitser og gåter, rim og regler. Takk og bokstaver skal være synlig for barna. Vi skal lage fortellinger. Oppmuntre til å fabulere med språket, lyd, rim og rytme. Vi skal utforske skriftspråket gjennom lek.

Kropp, bevegelse og helse

Alder	Mål	Tiltak
1-2 år	Positiv selvoppfatning gjennom kroppslig mestring, peke ut store kroppsdeler, oppleve matglede.	Bruke gå-vogner, krabbe, rulle, puttekasser o.l. Benevne store kroppsdeler. Hode, skulder, kne og tå. Tilby variert kost, og oppfordre alltid til å smake på.
2-3 år	Motorisk aktivitet; hopper, løper, klatrer. Øver på å kle av/kle på seg, øve på do-gåing og på å vaske hender. Øver på å smøre mat og drikke av kopp.	Gi rom for at barna kan mestre selv, legge til rette for motoriske utfordringer. Hygiene gjennom vannlek.
3-4år	Bli kjent med egen kropp, få kjennskap til sunt og variert kosthold	Snakke om hvem vi er; likheter og ulikheter. Lek og turer i utfordrende bevegelsesmiljøer ute og inne. Være med på matlaging
5-6år	Få forståelse av sammenhengen mellom mat og helse, kjenne til hvordan kroppen fungerer, stole på egen kropp. Utvikle gode grov- og finmotoriske ferdigheter.	Legge til rette for at barna klarer mest mulig selv. Gå på lengre turer hvor barna pakker sekken.

Kunst, kultur og kreativitet

Alder	Mål	Tiltak
1-2 år	Introdusere ulike formingsmateriell, få erfaring med sang og rytme, dans og drama. Oppleve skaperglede gjennom kunstneriske uttrykk.	Tilby lek med ulike materialer, sang og bevegelse. Støtt barna i møte med ulike kunstuttrykk.
2-3 år	Ta i bruk fantasi, kreativitet og skaperglede. Introdusere enkle eventyr og lage enkle teater stykker. Bruk instrumenter.	Ha ulike rekvisitter, konkreter og utkleddingstøy tilgjengelig, bruke ulike instrumenter, sang og bevegelse. Lese eventyr.
3-4 år	Utvid rolleleken gjennom felles opplevelser og prosjekter ute og inne. Barna skal skape egen kunstneriske uttrykk. Barna skal få kunnskap om ulike materialer.	Legge til rette for barnas medvirkning, støtte og oppmuntre deres initiativ. Være nysgjerrig på barnas uttrykksmåter og støtte deres utforskning av ulike materiell og teknikker inne og ute.
4-5 år	Barnekulturen er synlig gjennom sang og regelleker. Barna prøver ut roller og rolleleken mer avansert. Barna får kjennskap til digitale verktøy.	Introdusere ulike sang og regelleker, teater- og museumsbesøk, variert leke og formingsmaterialer, prøve ut nettbrett og kamera.

Natur, miljø og teknikk

Alder	Mål	Tiltak
1-2 år	Erfaring med å være ute, gå på turer, kjennskap til naturen, sanse og undre seg. Bli kjent med dyr.	Småturet i og rundt barnehagen. Få erfaring med å være ute. Tilgang til lekedyr, lese bøker og synge sanger om dyr.
2-3 år	Sanse og erfare ulike årstider. Få erfaringer med vann, utforske og undre. Bli kjent med kildesortering.	Turer i naturen gjennom hele året. Lek med vann, sand, snø og is. Kastesøppel i riktig søppelkasse.
3-4 år	Bli kjent med å være i naturen, lage gode opplevelser og ta vare på den i et bærekraftig perspektiv. Bli kjent med digitale verktøy.	Være ute, gå turer, få erfaringer med å bruke kamera og nettbrett. Lær å kildesortere.

4-5 år	Erfare fysiske lover og kjemiske prosesser. Blir kjent med været og få kunnskap om de ulike årstidene.	Refleksjoner rundt natureksperiment er og naturfenomener, vi skal undre oss om været. Bli kjent med naturen rundt oss. Gjøre eksperimenter sammen.
--------	--	--

Etikk, religion og filosofi

Alder	Mål	Tiltak
1-2 år	Erfaringer med samspill med hverandre, få erfaringer med å dele og vente på tur. Skape rom for opplevelser og undringer.	Dele på leker, vente på tur. Voksne som er bevisste på egne holdninger og verdier og hvordan de uttrykker disse ovenfor barna.
2-3 år	Opplive ulike høytider og ulike tradisjoner. Lære å vise omsorg og omtanke for andre. Inkludere andre i leken.	Markere ulike tradisjoner som er i barnehagen. Vise oppmerksomhet og empati når noen er lei seg/glad. Lære å leke sammen, vennskap.
3-4 år	Rett og galt, og vite hva som er forskjellen. Lære å respektere hverandres ulikheter. Skape varige vennskap. Samtaler og undring. Bli kjent med trosretningene som er representert i barnehagen.	Være gode rollemodeller, behandle alle med respekt. Innhente informasjon fra foreldre med ulike kulturer, bruke litteratur, mat og musikk i dette samarbeide.
4-5 år	Ta opp etiske spørsmål sammen med barna. Bidra til økt kunnskap og ulike samlivsformer. Gi barna et godt inkluderende miljø.	Samtaler om ulike etiske dilemmaer, veilede i situasjoner. Samtaler om forskjellige familieformer. Være til stede i lek og sosiale arenaer.

Nærmiljø og samfunn

Alder	Mål	Tiltak
1-2 år	Bli kjent med nærmiljøet. Få noen erfaringer med tradisjoner og markeringer. Føle seg viktig og verdifulle i fellesskapet.	Korte turer. Delta i markeringer. Bruke navn når vi henvender oss til barna. Samlingsstunder. Lytt til barna og ta barnas initiativ på alvor.
2-3 år	Bli kjent med nærmiljøet. Ikke forskjell på gutter og jenter, likestilling. Ha påvirkningskraft i fellesskapet.	La barna leke med det de ønsker å leke med, uavhengig av kjønn. La barna få kjennskap til ulike levesett og familiekonstellasjoner.

3-4 år	Barna skal ha medbestemmelse i egen hverdag. Få kjennskap til levesett andre steder.	Barna skal få være med å bestemme. Markere FN-dagen og ha samtaler om ulike deler av barnekonvensjonen. Barnemøter.
4-5 år	Få kjennskap til Norges urbefolkning. Lære enkle trafikkregler.	Markere ulike nasjonaldager.

Antall, rom og form

Alder	Mål	Tiltak
1-2 år	La barna få oppleve og utforske rommet. Leke med ulike former og størrelser. Begynn med sortering av former, farger og størrelser.	Ta tak i barnets initiativ, sorter leker sammen med barna. Bruk puttekasser, pekebøker med tall. Tall, farger og former skal synligjøres på avdelingen.
2-3 år	Bli kjent med enkle geometriske former. Få kunnskap om primærfarger. Kunne telle en til tre. Koble tall mot konkrete.	Bruke geometriske former og farger i samtale med barna. Bruke sang og musikk som inspirasjon til å telle. Bruk puslespill og vegg eventyr.
3-4 år	Introdusere matematiske begreper. Tilby materiell som innbyr til klassifisering, sortering og sammenligning.	Geometriske former, bake, vekt, måle. Spill som lotto, kims lek og lignende. Turer i naturen hvor vi tar i bruk naturmaterialet,
4-5 år	Øve på å skrive tall og bokstaver. Navnet sitt. Kjenne tallene opp til ti og løse enkle matematiske utfordringer.	Hverdagsaktiviteter. Matematiske samtaler med barna